

İlkokullarda Görev Yapan İdarecilerin ve Psikolojik Danışmanların Öğrencilere Yönelik Cinsel Tacizler Hakkındaki Deneyimleri ve Uygulamaları¹

Experiences and Practices of Primary School Principals and Counselors on Sexual Harassment Towards Students

Harun TÜRK² Zeynep ALAT³

Geliş Tarihi
Submitted by

16.12.2017

Kabul Tarihi
Accepted by

24.05.2018

Öz

Cinsel içerikli ve davranışa maruz bırakılan kişi tarafından istenmeyen her türlü davranış cinsel taciz olarak adlandırılır. Okullarda gerçekleşen cinsel tacizler küresel bir sorundur. Küçük yaş gruplarında bile gerçekleşebilen cinsel taciz davranışları okullarda yaygın bir sorun olarak kendini gösterir ve maruz bırakılan kişiler üzerinde hem fiziksel hem de psikolojik etkiler bırakır. Eğitim yaşantılarını ve dolayısıyla geleceklelerini olumsuz etkileyecek neticeler doğurabilir. Konuya ilişkin yapılan çalışmalar, idareci ve öğretmenlerin cinsel taciz konusunda yeterince bilgi sahibi olmadıklarını göstermiştir. Bu çalışmanın amacı ilkokullarda yaşanan cinsel tacizlere yönelik olarak okul idarecileri ve psikolojik danışmanların deneyim ve uygulamalarını araştırmaktır. Bu amaçla nitel bir araştırma yoluyla 10 ilkokul müdürü ve 10 psikolojik danışmanla yarı yapılandırılmış görüşmeler gerçekleştirilerek veriler toplanmıştır. Araştırmada veri toplama aracı olarak bir demografik bilgiler formu ve bir de yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Görüşmeler, katılımcıların kendilerini rahat ifade edebileceği ve ses kaydı yapılabilecek ortamlarda, kendilerinin randevu verdikleri zaman dilimlerinde gerçekleştirilmiştir. Araştırma verilerinin çözümlenmesinde betimsel analiz tekniği kullanılmıştır. Görüşmelerden elde edilen veriler üzerinde öncelikle kodlamalar yapılmıştır. Ardından kodlar bir araya getirilerek, araştırma bulgularının ana hatlarını oluşturacak temalar (kategoriler) ortaya çıkarılarak betimsel analiz yapılmıştır. Bulgular, cinsel tacizin okullarda yaygın bir şekilde gerçekleştiğine işaret etmiştir. Okul idarecileri ve psikolojik danışmanların, cinsel taciz olaylarında, tacize maruz bırakılan ve fail öğrencilere yönelik yaptıkları çalışmaların yetersiz olduğu belirlenmiştir. Katılımcıların lisans eğitimleri esnasında ve meslek yaşantıları boyunca cinsel tacize ilişkin herhangi bir eğitim almadıkları tespit edilmiştir. Katılımcılar okullarda cinsel tacizlerin önlenmesi için uzmanlarca öğrencilere, ailelere ve öğretmenlere bu konuda eğitim verilmesi gerektiği önerisinde bulunmuşlardır.

Anahtar Sözcükler: İlkokul • Çocuklar • İdareciler • Cinsel Taciz • Öğretmenler

Abstract

Sexual harassment is defined as any unwanted behavior with a sexual intent. It occurs in schools even in primary school level and has many negative consequences for victims, which includes physical, emotional, and psychological effects that results in detrimental effects on students' careers and future lives. Research shows that school administrators and teachers are not well informed on the issue. Therefore, the aim of this study is to explore principals' and school counselors' experiences and practices on sexual harassment in schools. Principals and counselors were invited to participate in the study. Semi-structured interviews were conducted with 10 principals and 10 school counselors to collect data. A demographic information form and a semi-structured interview form used as data collection tool in the research. Interview took place in a time that was determined by the participants themselves so that the participants can express themselves freely. Descriptive analysis technique used to analyze the research data. The data obtained from the interviews was coded. After that, the codes were

¹ Bu makaleyi oluşturan temel çalışma USOS 2018 adlı kongrede sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

² **Sorumlu Yazar:** Harun Türk (Sınıf Öğretmeni), Milli Eğitim Bakanlığı, Türkiye. Eposta: harunturk5@gmail.com

³ Zeynep Alat (Doç. Dr.), Ege Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, İzmir, Türkiye. Eposta: zeynep.alat@gmail.com

brought together, and a descriptive analysis was conducted by revealing the themes that will form the main lines of the research findings. Analysis of the data indicated the prevalence of sexual harassment in primary schools. Yet, the participants were not adequately trained to develop effective prevention programs. Rather than become an advocate for the child, their personal security concerns might become the leading force in some cases of sexual harassment. There is an urgent need for provision of in-service training for school personnel as well as a nationwide strategic plan to help all school professionals to effectively respond to reports of sexual harassment and make schools a safe place.

Keywords: Sexual Harassment • School Principals • Counselors • Primary School • Children

Extended Abstract

Sexual harassment is defined as any unwanted behavior with a sexual intent. It occurs in schools even in primary level and has many negative consequences for victims, which includes physical, emotional, and psychological effects that are detrimental to students' careers and future lives (AAUW, 2011; Bolen & Fineran 2006; Fineran & Grube, 2007). A research conducted by American Association of University Women [AAUW] (2011) revealed that 48% of students experienced sexual harassment. It is more likely for male students to become perpetrators and for females to become victims. LGBTI students also often become targets for sexual harassment (Human Rights Watch & International Gay and Lesbian Human Rights Commission [HRW & IGLHRC], 2003).

It is not only the students who could become perpetrators of sexual harassment, but school staff and even teachers could carry out sexually harassing acts (Dunne, Humphreys, & Leach, 2006). It could occur anywhere in school or on the route between school and students' homes. Research conducted in Turkey has also given similar findings. A study with high school students showed that 96% of girls were victims of sexual harassment (Türk- Eğitim Sen, 2005). In majority of those cases, perpetrators were male students.

Research shows that school administrators and teachers are not well informed on the issue (Bolen & Fineran, 2006; Keddie, 2009). They might have a limited view on what is considered as sexually harassing behavior and only include physical acts in their definition of sexual harassment or simply dismiss sexually harassing behavior by referring to the cliché "boys will be boys." This dismissive attitude would only encourage perpetrators while the making victims lose their trust that they would be safe in school. Therefore, the aim of this study is to explore principals' and school counselors' experiences and practices on sexual harassment in schools.

Method

Participants. Recruitment was made through convenient sampling. Primary school principals and school counselors were invited to participate in the study. Those who volunteered to be interviewed included 10 principals and 10 school counselors.

Data collection. Semi-structured interviews were conducted with the participants to collect data. All the interviews were audio-recorded and, afterwards, transcribed.

Data analysis. Descriptive and ongoing content analysis were conducted on the data. Data was coded in order to reach general themes. Pseudonyms were used to replace the real names of the participants.

Findings

Analysis of the data indicated the prevalence of sexual harassment in primary schools. Yet, the participants were not adequately trained to develop effective prevention programs. Rather than become an advocate for the child, their personal security concerns might become the leading force in the cases of sexual harassment.

Sexual Harassment is Prevalent

From the experiences of the participants, schools were not the only site sexual harassment took place. It could occur anywhere, and the perpetrators could be anybody including students, teachers, or other school staff, whereas at home it could be close relatives. But, no matter where it happened, it had consequences for victims' school lives. A principal, Gökem narrated this as followed:

We had a case of a student getting pregnant in 2003. She was in 7th grade. When looked into it, it was revealed that the perpetrator was someone from the village. Her parents withdrew her from school. Her school life was over.

Students as the Perpetrators

Sexual harassment was common in schools according to our participants. It was mostly male students who were engaged in sexually harassing acts towards both male and female students. Selim, a school counselor, talked about a case which involved sexual assault:

Once there was an incident that two or three boys were sexually assaulted by two precocious adolescent boys. They were also physically built strong. They used that physical advantage for the assault.

Teachers and Staff Members as Perpetrators

Some of the participants witnessed the cases that involved teachers as the perpetrators.

A parent made a complaint that one of our teachers molested her child. She said that the teacher took her for swimming and there made inappropriate statements to her child, pinched her cheek, touched her breasts etc. But, of course, we ran our investigation. We talked with the school counselor, the child, and the teacher. We talked with the parents. We came to the conclusion that there was no case. It might just be a case of a teacher showing affection. Of course, there should be boundaries.

Some of the participants narrated stories of other staff members including a janitor, a school bus driver, and a food court staff molesting children.

Perpetrators Getting Away

It was a serious concern for the participants to observe how the justice system failed the victims by releasing perpetrators in a short time without sentencing. Yılmaz, a school counselor, talked about his experience:

In spite of all that evidence, he was sentenced to two years in prison with all that reductions. By the time the trial was over since he had been already in prison for six months he was released right away. There is no punishment for this crime. ...

Dismissive Attitudes of Parents

It was not uncommon for the participants to witness the cases in which parents did not take the allegations seriously, were in denial that their children could sexually harass someone, called sexually harassing behavior

among children as jokes, and sometimes even tried to cover up and close the case. Ahmet, a school counselor made the following statement:

We talked with the parents. They reacted and said there was no way it happened. They were in denial. They withdrew their child from the school and transferred to another.

Societal Pressures on the Staff

The participants were concerned about their personal safety and felt societal pressures to cover up when sexual harassment or assault was revealed. Görkem, a school principal, recalled:

A female teacher called me in tears. She was saying, “people of the neighborhood have come to school for a raid. They will beat me. Please save me.”

Counseling and Preventive Work

All of the participants agreed on the importance and effectiveness of preventive work on children. But it was especially the school counselors that were taking steps to provide training to both children and parents. However, there was a common concern about parents’ lack of interest in awareness trainings. Similarly, it was the school counselors who provided psychological and social support to victims. In their efforts to protect the victim, sometimes they were frustrated by the administrative decision to keep the perpetrator in school but in a different classroom. Another frustration source for the school counselors is teachers’ lack of awareness and not taking the issue seriously.

Cover Ups.

Because of such reasons as parental denial or societal reactions and safety concerns, the participants stated that sexual harassment cases were closed without reporting or any investigation. Melek, a school counselor talked about her experience: “... general tendency was to protect the image of our school. Let’s cover it up.” Another counselor Ahmet had a similar experience:

The administrators did not want to report it to the district attorney’s office. ... “In rural areas those kinds of actions are not approved” they said. ... We had to close the case.

Inadequate Support from the Ministry of Education

Majority of the participants stated that they did not receive any in-service or pre-service training on sexual harassment. Only a few of the participants took advantage of the training opportunities offered by NGOs or local psychological counseling centers.

There was a consensus among the participants in regards to the need for training of children, parents, and school staff on sexual harassment in order to apply effective preventive measures.

Discussion

The aim of this study was to explore the experiences and practices of primary school principals and school counselors in regard to sexual harassment. The results of the study showed that despite the prevalence of sexual harassment in schools, for such reasons as lack of awareness, parental reactions, personal safety concerns, lack of support from other institutions, and concerns about the image of the school stopped many administrators from reporting the incidents and led to cover ups. There is an urgent need for provision of in-service training to school

personnel as well as a nationwide strategic plan to help all school professionals develop awareness of gender discourse, thus, effectively respond to reports of sexual harassment and make schools a safe place.

Giriş

Öğrenciler okullarda geleceğe yönelik deneyimler elde etmekte, sosyalleşmektedirler. Bu deneyimler, onların gelecek ile ilgili beklentilerini de yönlendirmektedir. Bu nedenle eğitimciler öğrencilere, kendilerini güvende hissedecekleri bir okul ortamı sağlamalıdır. Günümüzde okulların bu işlevini tam anlamıyla sağlayamadığı görülmektedir (Robinson, 2006). Öğrenciler okullarda birçok olumsuz olay ile karşılaşmaktadır (Fineran ve Grube, 2007; Land, 2003). Cinsel tacizler bu olaylardan bir tanesidir. Cinsel içerikli ve davranışa maruz bırakılan kişi tarafından istenmeyen her davranış cinsel taciz olarak adlandırılır (Bolen ve Fineran, 2006). Okullarda gerçekleşen cinsel tacizler küresel bir sorundur. Cinsel tacizler, okullarda her kademede bir sorun olarak kendini göstermektedir. Cinsel tacizlerin gerçekleşmesine, ataerkil toplum yapısı, toplumsal cinsiyet rolleri, okul ortamı, idareciler, öğretmenler, akran grupları ve ailevi nedenler gibi faktörler neden olmakta ya da katkı sağlamaktadır (Dunne, Humphreys ve Leach, 2006; Grube ve Lens, 2003; Keddie, 2009; Murnen ve Smolak, 2000; Pellegrini, 2002; Robinson, 2006).

Cinsel tacizlere sebep olan faktörlerin en önemlisi ataerkil toplum yapısından kaynaklanan düşünce, söylem ve eylemlerdir (Robinson, 2006). Okullarda gerçekleşen cinsel tacizleri anlamak için, ataerkil yapıyı, kadın erkek kelimelerine yüklenen anlamları ve bu anlamlardan yola çıkarak oluşturulmuş güç ilişkilerini anlamak gerekmektedir. Ataerkil toplum, erkek egemenliğe dayanan ideolojik toplumdur. Bu toplum yapısında kadınların hak ve hürriyetleri erkeklerin isteğine bağlı olarak şekillenmiştir ve erkekler kadınların bedenleri, sosyal hayatları, söylemleri, düşünceleri, ekonomik bağımsızlıkları, eğitim hakları üzerinde hakimiyet kurmuştur (Bac, 1999; Isran ve Isran, 2012; Sultana, 2010; Tracy, 2007; Yahia, 2005).

Ataerkil yapının kadın ve erkek cinsiyetine yönelik kalıplaşmış varsayımlarının oluşum sürecini inceleyen Connell, bu toplum yapısını anlamamanın yolunun erkeklik kavramını incelemekten geçtiğini düşünür (Connell, 2005). Bu nedenle erkek (masculinity) ve erkeklikler (masculinities) kavramlarını ortaya atmıştır. Bu erkeklik modellerinden baskın olan erkeklik modeline hegemonik erkeklik adını vermiştir. Hegemonik erkeklik, toplumsal cinsiyeti sosyal bir norm olarak sahiplenen, ataerkil toplumun varlığını meşrulaştıran ve kadının erkeğe bağımlılığını garanti altına almaya çalışan baskın erkeklik idealini ifade eden kavramdır. Hegemonik erkeklik kavramı, erkekler ile kadınlar arasındaki hiyerarşik yapıya açıklık getirdiği kadar, erkekler arasındaki hiyerarşik yapıyı da açıklamak için kullanılır (Connell, 2005; Hearn, 2012).

Hegemonik erkeklik kavramı erkeksi ve kadınsı davranışların sınırlarını çizer. Buna göre erkeksi davranışlar, bağımsızlık, liderlik, agresiflik, güçlü ve şiddet yanlısı olma, risk alma, rekabet etme ile tanımlanırken, kadınsı davranışlar ise bağımlı, pasif, şefkatli, barışçıl, duygusal, şefkatli vb. olmak gibi tanımlanır (Connell, 2005; Hearn, 2012). Cinsiyet söylemi, bu davranışların biyolojik olarak insanın genetik kodlarında olduğunu belirtir. Bu nedenle erkeğin ve kadının, biyolojik olarak kendine atfedilen bu davranışları sergilemesi “normal” olarak kabul edilir. Hegemonik erkek davranışlarını sergilemeyen erkekler ise baskı altına alınır, dışlanır ve erkeklikleri sorgulanır. Eril birey hegemonik erkek modelini benimsediği oranda toplumda kendini kanıtlamış olur, bu amaçla hem erkekler hem de kadınlar üzerinde baskı oluşturma yoluna gider, hatta şiddete başvurur. Erkeğin

argo kelimeler kullanması, kendi otoritesine karşı gelen erkelere şiddet uygulaması, kadınlara çeşitli şekillerde taciz uygulaması erkek olduğunu kanıtlamanın araçlarıdır. Bu nedenle kadına karşı şiddet, taciz; hegemonik erkek davranışının kanıtı ve kadının erkeğe bağımlılığını sağlamanın aracı olarak değerlendirilebilir (Connell, 2005; Hearn, 2012; Koğacıoğlu, 2011).

Peki hegemonik erkek algısı toplumda nasıl varlığını sürdürür? Hearn, toplumsal cinsiyete dayalı bu yapının sürdürülebilirliğinin kadının onayı olmadan mümkün olmadığını belirtir (Hearn, 2012). Dolayısıyla baskın cinsiyet rejiminin ürettiği söylemleri erkekler kadar kadınların da benimsemesi gerekir. Connell, kadınların ve erkeklerin, normal ve doğal kabul ettiği hegemonik erkeklik söylemlerinin nasıl üretildiğini ve yapılandırıldığını üç kavram ile açıklamıştır. İş bölümü, otorite ve kateksis yapısı (Connell, 2005). Buna göre kurumsal olarak otoriteyi elinde bulunduran erkek, toplumsal cinsiyet normlarına uygun şekilde hiyerarşik örgütlenmelerin yolunu açar. Devlet tarafından kadın-erkek eşitliğinin yasalar ile sağlanamaması, cinsiyete dayalı iş bölümünün oluşturulması, kadın cinayetleri, devlet ve iş dünyasında kadınların temsil oranının düşük olması, medyada yer alan kadın ve erkek figürleri gibi örnekler kadın-erkek eşitsizliğinin kurumsal bazda göstergeleridir (Connell, 2005; Hearn, 2012; Koğacıoğlu, 2011).

Bütün bu hiyerarşik yapı, okulları da etkilemektedir. Okullarda cinsiyet hegemonisi açık bir şekilde kendini gösterir. Ataerkil yapının hâkim olduğu aile ortamlarında çocuklar, okula başlamadan önce, kadın erkek arasındaki hiyerarşik ilişkiye şahit olur, yaşar ve öğrenirler. Kadını öteki olarak kabul eden söylemin hâkimiyeti altındaki oğlanlar kız öğrencilere şiddet uygular ve bu davranışı normal görürler. Kız öğrenciler ise zamanla bu durumu kabullenmeye başlayabilirler. Okullarda şiddet davranışına zamanla taciz davranışı eklenerek kız öğrencilerin ataerkil yapının dayatması olan erkek hegemonyasını kabullenmeleri sağlanmaya çalışılır (Connell, 2005; Hearn, 2012; Robinson, 2006). Nitekim Avustralya'da yapılan bir çalışma da, okulda kız öğrencilere şiddet uygulayıp, taciz eden veya lakap takan oğlanların bu davranışları sadece şaka olarak tanımladıkları ya da normal olarak değerlendirdikleri saptanmıştır (Robinson, 2006). Yani, oğlan çocuklar cinsiyet rejiminin söylemlerini özümsemiş ve cinsel tacizleri kimlik elde etme aracı olarak kullanmaktadırlar. Özetlemek gerekirse tacizler, hiyerarşik güç, popülerlik ve kimlik oluşturma'nın bir aracı olarak da tanımlanabilir (Connell, 2005; Hearn, 2012; Robinson, 2006).

Cinsel taciz uygulayan failler, öğrenciler, öğretmenler, okul personeli olabilmektedir (Dunne, Humphreys ve Leach, 2006). Cinsel taciz okul içerisinde herhangi bir yerde ya da ev ile okul arasında da gerçekleşebilmektedir (Bolen ve Fineran, 2006; Dunne, Humphreys ve Leach, 2006). Cinsel tacizlerde cinsiyet ve cinsel yönelim önemli bir faktör olarak dikkat çeker. Oğlanlar akranlarını daha fazla taciz etmektedir (AAUW, 2011; Nalsen ve diğ., 2001). American Association of University Women'ın [AAUW] (2011) yaptığı bir çalışmada lise öğrencilerinin %48'inin cinsel tacize uğramış olduğu belirlenmiştir. Lise yıllarında kız öğrenciler oğlanlara göre daha fazla tacize maruz bırakılmaktadır. Lee, Croninger, Linn ve Chen (1996) lise öğrencileriyle yaptıkları çalışmada kızların % 83'ünün oğlanlarına % 60'ının okulda cinsel tacize uğramış olduğunu tespit etmişlerdir. Ortaokul öğrencileri arasında gerçekleşen cinsel taciz davranışlarının araştıran McMaster, Connolly, Pepler ve Craig (2000) ise cinsel tacizde bulunanların %78'inin aynı zamanda taciz mağduru olduklarını; oğlanların % 36'sının, kızların % 21'inin cinsel tacizde bulduklarını; ve oğlanların % 42'sinin kızların % 38'inin cinsel taciz mağduru olduklarını saptadılar. Murnen ve Smolak'ın (2000) ilkökul öğrencileriyle yaptıkları çalışmada ise kızların % 75'i, oğlanların % 79'u cinsel tacize uğradıklarını ifade etmişlerdir. Baskın cinsiyet rejiminde

ötekileştirilen gey ya da lezbiyen öğrencilerin cinsel saldırılara maruz bırakılması sistem içinde normalleştirilmektedir (Dunne, Humphreys ve Leach, 2006; Human Rights Watch ve International Gay and Lesbian Human Rights Commission [HRW ve IGLHRC], 2003). Eşcinsel öğrencilerin cinsel tacize uğrama ihtimalleri heteroseksüellerden yüksektir.

Cinsel tacizler bireylerin duygusal, fiziksel ve psikolojik sağlıkları, eğitim yaşantıları ve kariyerleri üzerinde olumsuz etkiler bırakır. Tacize maruz bırakılan bireyler, aşağılanma, şüphe, öfke, güvensizlik, uykusuzluk, akademik başarısızlık, özgüven kaybı, okuldaki etkinliklere katılamama, okulu bırakma, asosyallik gibi sorunlar yaşar (Fineran ve Grube, 2007; Land, 2003; Murnen ve Smolak, 2000; Human Rights Watch [HRW], 2001). Tacize maruz bırakılan bireyler tacizi inkâr edebilmekte ya da kendilerini suçlama eğilimi gösterebilmektedirler. Kimi zaman öğrenciler, tacize uğradığını, çeşitli kaygılarla, ailelerine bile söylemekten kaçınabilmektedirler.

Dünyanın birçok ülkesinde cinsel tacizleri önlemek amacıyla yasal çalışmalar yapılmaktadır. Birçok ülkede uygulamaya konulan yasal değişiklikler her ne kadar toplumun ataerkil yapısında büyük değişiklikler yapamamış olsa da, caydırıcı sebepler nedeniyle toplumda az da olsa davranış değişikliğine yol açmıştır (Leach, 2006). Amerika Birleşik Devletleri'nde okullardaki cinsel tacizler Title IX yasası kapsamında ele alınır. Title IX'e göre her okulun cinsel tacize karşı politikası bulunmalıdır. Her okulda cinsel tacizlerden sorumlu bir koordinatör görevlendirilmelidir (The United States Department of Justice [TUSDJ], 1972). Okulun taciz durumunda uygulayacağı prosedür adil ve kısa sürede çözüme ulaştırıcı olmalıdır. Her şikâyet tarafsız bir şekilde dinlenmeli ve değerlendirilmelidir. Şikâyetler okul tarafından tüm yönleriyle incelenmeli, sonuçları taraflara bildirilmeli ve taraflar isterlerse durumu bir üst mahkemeye taşıma hakkına sahip olmalıdır. Tacize maruz bırakılan bireyin şikâyetiyle ya da okulun olaya kasten kayıtsız kalındığı tespit edildiğinde okul suçlu bulunur (Zalesne, 2002). Bu nedenle okulun taciz konusundaki yönergesinin öğrencilerin görebileceği bir yerde bulunması beklenir. Bu yönergede öğrencilerin ve ailelerin ne zaman, kimlerden, nasıl yardım alacağı ayrıntılı bir şekilde yazılır. Hangi davranışların taciz olarak adlandırılacağı, taciz durumunda hangi önlemlerin alınacağı, öğrencilerin tacize şahit olduklarında ne yapması gerektiği, taciz eden birey ile ilgili yapılacak çalışmaların neler olduğunu belirtilmesi gerekir. Bu yönerge öğrencilere yol gösterici olmalı, öğrencilerin akıllarında güvenlik ve gizlilik ile ilgili soru işareti bırakmayacak şekilde hazırlanmalıdır. Okulların, cinsel tacize yönelik uyguladıkları programların etkililiğini belirli aralıklarla değerlendirmeleri beklenmektedir.

Türk Ceza Kanununun 102, 103, 104 ve 105 sayılı maddelerinde cinsel tacizler ele alınır. 1702 sayılı İlk ve Orta Tedrisat Muallimlerinin Terfi ve Tecziyeleri Hakkındaki Kanun taciz eden öğretmenin meslekten ihraç edileceği belirtilmiştir (Milli Eğitim Bakanlığı [MEB], 1930). MEB Ortaöğretim Kurumları Ödül ve Disiplin Yönetmeliği Madde 6' si: "Öğrencilerin pornografi, teşhir, cinsel sömürü, istismar, taciz ve her türlü olumsuz davranışlardan korunması" cümlesini içermektedir (MEB, 2007). İlköğretim Kurumları Yönetmeliği'nin 109. Maddesi, okul değiştirme yaptırımının uygulanacağı durumlar arasında taciz davranışını göstermiştir: "Sarkıntılık, hakaret, iftira, tehdit ve taciz etmek veya başkalarını bu gibi davranışlara kıskırtmak (MEB, 2005).

Türkiye'de ilkokullarda cinsel taciz konusunda yapılan çalışma sayısı azdır. MEB'in 2006- 2007 tarihleri arasındaki okul kayıtlarına göre, vuku bulan 4.379 olay arasından 137'si cinsel taciz vakasıdır (Sabancı Üniversitesi, 2009). Bir başka çalışmada, 1136 öğrenciden 466'sının tacize maruz bırakıldığını belirtmiştir (Türk- Eğitim Sen, 2005). Lise öğrencileriyle yapılan bir çalışmada da 1955 kadın öğrenciden % 96'sı cinsel tacize maruz bırakıldığını belirtmiştir. Faillerin % 93'ü ise erkek öğrencilerdir (Alikışıfoğlu ve diğ., 2006).

Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumunun [SHÇEK] 2010 yılında yaptığı çalışmada, 7-18 yaş arası çocukların % 10'unun cinsel istismara maruz bırakıldıkları belirlenmiştir. Cinsel istismarın daha çok okul ortamında akran istismarı şeklinde gerçekleştiği ifade edilmiştir.

Cinsel taciz davranışının ne olduğu ile ilgili idareciler ve öğretmenler yeterli bilgiye sahip olmayabilmektedir (Bolen ve Fineran, 2006; Keddie, 2009). Çoğu idareci ve öğretmen tacizi fiziksel temas ile tanımlamakta ya da sınırlandırmaktadır (Keddie, 2009; Robinson, 2006). Sözel davranışlar, göz hapsine almak, ıslık çalmak vb. gibi davranışlar da taciz olarak değerlendirilmelidir. Konuya ilişkin bilgi eksikliği gerçekleşen davranışın basit birer arkadaş davranışı olarak değerlendirilmesine yol açmaktadır. Taciz davranışı basit bir akran çatışması, akran şakalaşması, ergenlikte olabilecek durumlar şeklinde değerlendirilebilmektedir. Okul yönetiminin ve öğretmenlerin bu konudaki alacağı tavır, fail bireyin davranışını yönlendirebildiği gibi, öğrencilerin yaptığı şikâyetler dikkate alınmadığında, öğrencinin okul yönetimine ve öğretmenlerine olan inancı yıkılırken, bu durum fail bireye pekiştireç olacak ve davranışın devamlılığını sağlayacaktır (Keddie, 2009). Bu bağlamda cinsel taciz olaylarının önlenmesinde birinci derecede yükümlü olan okul idarecilerinin ve psikolojik danışmanların deneyim ve uygulamalarının saptanması önemlidir. Konuya ilişkin çalışmalar daha çok ergenler üzerinde gerçekleştirilmiş olup ilkökul bağlamının araştırmacılarca pek ele alınmadığı dikkati çekmektedir. Bu çalışmanın amacı, ilkokullarda görev yapan idareciler ve psikolojik danışmanların cinsel tacizlere karşı deneyim ve uygulamalarını saptamaktır. Bu amaca ulaşabilmek için aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır:

1. Okul idarecileri ve psikolojik danışmanların okullarda gerçekleşen cinsel tacize ilişkin deneyimleri nelerdir?
2. Okul idarecileri ve psikolojik danışmanlar cinsel tacizlerin önlenmesi konusunda ne gibi tedbirler almaktadırlar?
3. Okul idarecileri ve psikolojik danışmanların okullarında cinsel taciz vakası tespiti durumunda ne gibi yaklaşımlar sergilemektedirler?

Yöntem

Bu araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden yarı yapılandırılmış görüşme tekniği kullanılmıştır. Veriler yarı-yapılandırılmış görüşme yoluyla toplanmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşme yöntemi insanların bakış açılarını, deneyimlerini, duygu ve düşüncelerini ayrıntılı bir şekilde inceleme fırsatı sunan yöntemdir (Merriam, 2013). Bu nedenle, ilkokullarda görev yapan idarecilerin ve psikolojik danışmanların öğrencilere yönelik cinsel tacizler hakkındaki deneyim ve uygulamalarını daha detaylı ve derinlemesine incelemek amacıyla yarı yapılandırılmış görüşme yöntemi tercih edilmiştir. Çalışmada geçerlik ve güvenilirliği sağlamak amacıyla görüşme sorularının hazırlanmasında; soruların kolaylıkla anlaşılması ve çok boyutlu olmaması, irdeleyici olması, yanıtlayıcıyı yönlendirici olmaması gibi ilkelere dikkat edilmiştir.

Örneklem

Araştırmanın çalışma grubunun belirlenmesinde, uygunluk örnekleme kullanılmıştır. Araştırma için belirlenen katılımcılar Karadeniz Bölgesi'ndeki bir ilde görev yapmakta olan ilkökul müdürleri ve psikolojik danışmanlardan çalışmaya katılmaya gönüllü olanlarla örneklem oluşturulmuştur. İlkokullarda görev yapmakta olan 10 psikolojik danışman ve 10 okul müdürü ile çalışma gerçekleştirilmiştir.

Veri Toplama Aracı

Araştırmada veri toplama aracı olarak bir demografik bilgiler formu ve bir de yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşme formu, araştırma soruları ve alan yazındaki bilgiler doğrultusunda, cinsel taciz olayları ile ilgili bilgi elde etmek için oluşturulmuş ve bir uzmana inceletirilmiştir. Görüşme formunda, cinsel tacizin yaygınlığına ilişkin deneyimleri, cinsel taciz vakalarında nasıl bir yaklaşım sergiledikleri, cinsel tacizi önlemeye yönelik çalışmaları gibi sorular yer almıştır. Görüşme sorularının ön uygulaması çalışmaya dahil edilmeyen bir okul müdürü ile gerçekleştirilmiştir.

Verilerin Toplanması

Çalışma için etik kurul onayı alınmıştır. Görüşmeler, katılımcıların kendilerini rahat ifade edebileceği ve ses kaydı yapılabilecek ortamlarda, kendilerinin randevu verdikleri zaman dilimlerinde gerçekleştirilmiştir. Görüşme soruları her bir katılımcıya, aynı kelimelerle ve aynı anlamı çağrıştıracak tonlamalarla yöneltilmeye çalışılmıştır. Yapılan görüşmelerde ses kayıt cihazı ve not alma tekniği birlikte kullanılmıştır. Daha sonra yapılan kayıtların çözümlenmesi yapılmıştır. Katılımcıların gerçek isimlerinin yerine rumuz isimler kullanılmıştır. Görüşmeler ortalama 30 dakika ile 50 dakika sürmüştür.

Verilerin Analizi

Çalışmanın güvenilirliği artırmak amacıyla, örneklem çeşitlendirilmeye çalışılmıştır. Bu nedenle hem okul müdürleri hem de psikolojik danışmanlarla çalışma yoluna gidilmiştir. Katılımcılarla görüşmeler esnasında ses kaydı yapılarak görüşmelerin ayrıntılı ve sağlıklı bir şekilde kayıt altına alınması sağlanmıştır. Ayrıca görüşme verilerinin analizi esnasında araştırma konusunda uzman bir akademisyenden danışman desteği alınmış ve görüşme kayıtlarının doğru çözümlenmesi uzman tarafından kontrol edilmiştir. Çalışmanın iç geçerliliğini sağlamak amacıyla, verilerin toplanması ve yorumlanması iki kişi tarafından gerçekleştirilmiş, bu süreç uzman bir akademisyen kontrolünde gerçekleştirilmiştir. Görüşmeler word ortamına aktarıldıktan sonra, katılımcılar ile ikinci kez görüşülerek, kendi düşüncelerinin doğru yansıtılıp yansıtılmadığı teyit ettirilmiştir. Dış geçerliğin sağlanması, diğer araştırmacıların sonuçları anlaması ve başka ortamlarda benzer çalışmaları yapılması için çalışmanın aşamaları mümkün olduğunca detaylı şekilde anlatılmıştır (Yıldırım ve Şimşek, 2008).

Araştırma verilerinin çözümlenmesinde betimsel analiz tekniği kullanılmıştır. Betimsel analiz, elde edilen verilerin daha önceden belirlenen temalara göre özetlenip yorumlandığı, görüşülen bireylerin görüşlerinin çarpıcı bir biçimde yansıtmak amacıyla sık sık doğrudan alıntılarının kullanıldığı ve elde edilen sonuçların neden sonuç ilişkileri çerçevesinde yorumlandığı analiz tekniğidir (Yıldırım ve Şimşek, 2008). Görüşmelerden elde edilen veriler üzerinde öncelikle kodlamalar yapılmıştır. Ardından kodlar bir araya getirilerek, araştırma bulgularının ana hatlarını oluşturacak temalar (kategoriler) ortaya çıkarılarak betimsel analiz yapılmıştır.

Tablo 1. Verilerin analizi sonucu ortaya çıkan tema ve alt temalar

1. Cinsel tacizlerin yaygınlığı
1.1. Öğrenciler birbirlerine uyguladığı cinsel tacizler
1.2. Öğretmenlerin uyguladığı cinsel tacizler
1.3. Okul çalışanlarının uyguladığı cinsel tacizler
2. Öğrencilere yönelik cinsel tacizleri önlemek için yapılan çalışmalar
2.1. Öğrencilere yönelik önleyici/koruyucu müdahale yöntemleri
2.2. Ailelere yönelik yapılan çalışmalar
2.3. Öğretmenlere yönelik yapılan çalışmalar
2.4. Okulların güvenlik önlemleri
2.5. Milli eğitim bakanlığının yetersiz desteği
3. Cinsel taciz vakası tespiti durumunda karşılaşılan durumlar
3.1. Örtbas etme
3.2. Personele yönelik toplumsal baskı
3.3. Ailelerin önemsemeyişi
3.4. Caydırıcı cezaların verilmeyişi
3.5. Tacize maruz bırakılan öğrencilerin ruh sağlığı
4. Cinsel tacizi önlemeye yönelik öneriler

Bulgular

Katılımcıların tamamı okullarda cinsel taciz vakalarına şahit olduklarını ifade etmişlerdir. Bu davranışların öğrenciler, öğretmenler ve okul çalışanları tarafından uygulandığını ve cinsel tacizleri önlemek için, çeşitli önlemler aldıklarını dile getirmişlerdir. Okul idarecilerinin ve psikolojik danışmanların çocuklara yönelik cinsel taciz vakalarıyla karşılaştıklarında faillerin ve ailelerin tepkilerinden korktukları ve toplumsal baskı hissettikleri belirlenmiştir.

Cinsel Tacizlerin Yaygınlığı

Katılımcıların tamamı okul ortamında öğrencilere yönelik cinsel taciz davranışlarının gerçekleştiğini ifade etmişlerdir. Ancak taciz olaylarının sadece okul sınırları içinde kalmadığını da belirtmişlerdir. Katılımcıların ifadelerine göre cinsel tacizler, okulda öğrenci, öğretmen, okul personeli tarafından uygulandığı gibi, okul dışında da enest olarak karşımıza çıkmaktadır.

Okul müdürü Görkem, bir öğrencinin köyünde tacize maruz bırakıldığını belirtmiştir:

2003 yılınca buradaki bir okulda öğrencinin bir tanesi hamile kalmıştı. Ortaokul 7. sınıftaydı. Olay araştırıldığında köyde bir vatandaşın çocuğa taciz ettiği ortaya çıktı. Çocuğu ailesi okuldan aldı götürdü. Eğitim hayatı bitti.

Okul müdürü Hakan, okul dışından bir bireyin öğrencileri taciz ettiğini belirtmiştir:

Eski çalıştığım kurum YİBO'ydu. Dışarıdan birisi erkek öğrencileri akşam çağırıyor. Etüt ile yatak saati arasında. Bira falan içiriyor çocuklara. Cinsel ilişkiye zorluyor çocukları. O da mahkemelik oldu.

Okul müdürü Kazım, okul dışından bir bireyin öğrencileri taciz etme sürecini şu ifadeler ile açıklamıştır:

Çalıştığım başka bir okulda 6.sınıfa giden öğrencilerimizi cumartesi-pazar günü ... [bir kamu kurumundan] bir görevli çağırıyor. Anne babalarından izin alarak. Benim iznim yok. Bir otele çağırıyor. ... Bu kişi ağır cezada yargılandı ama ceza almadı. O kadar ince ayrıntısına kadar çocuklar anlatıldı. Odasında söyledikleri, suç aletlerini, bütün yaptıklarını tek tek tespit ettiler. Tutanak altına aldılar. Zarf açacağı ile çocukları tehdit etmiş zaten.

Öğrenciler Birbirlerine Uyguladığı Cinsel Tacizler

Katılımcılar okullarda cinsel tacizlerin yaygın bir şekilde görüldüğünü belirtmişlerdir. Katılımcılar, büyük oranda oğlan çocuklar tarafından gerçekleştirilen cinsel taciz davranışlarının, hem kız hem de oğlanları hedef alabildiğini belirtmişlerdir. Psikolojik danışman Yılmaz öğrenciler arasında cinsel taciz davranışlarının yaşandığını söyledi: “Öğrenciler de birbirlerine taciz içeren, baskı ve istismar içeren davranışlarda bulunabiliyorlar.” Psikolojik danışman Ahmet okullarda görülen cinsel taciz davranışlarını ilişkin şunları paylaştı:

Cinsel taciz vakaları ile karşılaşılıyor. En yaygın şekilde karşılaştığımız sözel taciz vakaları. Fiziksel taciz daha az görülüyor. Ya da fiziksel tacize uğrayan birisinin bize gelmesi ya da bunun ortaya çıkması daha zor oluyor.

Psikolojik danışman Ayşe, karşılaştığı taciz olaylarını şu şekilde açıklamıştır:

Gece nöbet esnasında olan şeyler bunlar. Kız öğrenciyi sıkıştırma oluyordu. Erkek erkeğe oluyordu. Bunu oyunlaştırmışlardı. Başta üst sınıflar alt sınıflara, ortaokullar ilkokuldaki sınıflara gelin oyun oynayacağız diye yapmışlardı. İlk başlarda hoşlarına gitmiş ama sonra çocuklar rahatsız olup bu oyundan çıkmış. Sonra çocuklar bana şikâyetle bulundular öyle ortaya çıktı. Bizi sıkıştırıyorlar, cinsel organımızı elliyorlar, üstünü çıkartıyor korkuyoruz gibi. Sana para vereceğim deyip erkek öğrencilerin zorla kız öğrencilerle öpüşmeye çalışması vardı.

Psikolojik danışman Filiz, oğlan öğrencilerin kız öğrencileri taciz ettiğini belirtmiştir:

Erkek öğrencilerin kız öğrencilere uyguladığı şeyler oldu. Ergenlik dönemindeki öğrencilerde mesela ilkokul ve ortaokulun birleşik olduğu yerlerde, ortaokul öğrencilerinden ilkokul öğrencilerine karşı rahatsız edici davranışlara şahit oldum.

Okul müdürü Hüseyin, okulda iki cinsel taciz olayının gerçekleştiğini ifade etmiştir:

İki olayda da taciz eden öğrenci erkekti. Birisi işte kız öğrencilerle cinsel içerikli konuşma, cinsel organını gösteriyordu. Birisi de elle taciz ediyordu kız öğrencileri.

Psikolojik danışman Selim, okulda iki ayrı olaya şahit olduğunu belirtmiştir:

Erkek öğrenci bir başka erkek öğrenciyi dudağından öpüyordu. Çocuğu okuldan uzaklaştırmak durumunda kaldık. Ergenlik dönemine erken giren iki erkek öğrenci sınıftaki 2-3 erkek öğrenciyi istismar etmiş. Bu çocuklar fiziki anlamda da yapılı. Bu fiziki üstünlüklerini istismar amaçlı kullanmışlar.

Okul müdürü Yaşar, okulda öğrenciler arasında gerçekleşen olayı anlattı:

3 tane erkek öğrenci birbirlerine dokunmuşlar. Çocuk ailesine söylemiş. Okulun تنها bir yerinde bir öğrenci diğer öğrenciyi arkadan fiziksel taciz uygulamış. Ailesine anlatmış çocuklardan biri. Ailesi geldi

çocuğun. Çocukları sorguladık. Biz işte mahallede öğrendik, şurada öğrendik. Bu arkadaşım onu bana da yaptı falan.

Öğretmenlerin Uyguladığı Cinsel Tacizler

Katılımcılar arasında okullarda öğretmenlerin öğrencilere uyguladığı taciz davranışlarına şahit olduklarını belirtenler çıkmıştır. Bazı katılımcılar ise öğretmenlerin öğrencileri taciz etmediğini, şefkat duyguları ile öğrencilere yaklaştığını ifade etmişlerdir. Okul müdürü Görkem, ilçe milli eğitimde şube müdürü olarak çalıştığı dönemde bir öğretmenin öğrencisini taciz ettiğini ve bunun sonucunda meslekten atıldığını aktardı, "...yılında ilçede lisede bir okulda bir öğretmenin öğrencisini taciz ettiği olay vardı. Öğretmen meslekten atıldı. ... meslekten ihraç edildi."

Okul müdürü Yaşar, öğretmen tarafından gerçekleştirilen taciz olayını şu şekilde anlatmıştır:

Arkadaş köyde müdür yetkili öğretmen. Çocuklara ders gösteriyorum, ödev gösteriyorum diye, tek tek de değil, 2-3 öğrenciyi alarak dizine oturtmuş, fiziksel temasta bulunmuş öğrencilere. Buna şahit olan iki öğretmen tutanak tutuyorlar. Müfettişler de bu öğretmenlerin dilekçeleri doğrultusunda rapor tutuyorlar. Rapor tutulduktan sonra yargılama aşamasında açığa alıyorlar öğretmeni. Yargılandı ve meslekten atıldı.

Psikolojik danışman Yılmaz, öğretmenlerin taciz olaylarını normal gösterme çabalarını şu şekilde ifade etmiştir:

Ciddi anlamda kız öğrencilerine karşı yakın davranan bir öğretmen arkadaşla ilgiliydi. Genelde bu tür şeylerde öğretmenler durumu idealize ediyorlar. Yani "ben seviyorum. Öğrencim olarak seviyorum. Bir kız evlat olarak seviyorum" şeklinde". Şu var belli bir yaştan sonra, belli bir gelişimden sonra karşı cins karşı cinstir. Sınırlarımızı bilmek zorundayız. Daha önceden bu tür bir soruşturma geçirmişti ... Ben masumane yaklaştım dedi. Ben de dedim ki bunun masumiyet sınırını sen koyamazsın. İspatlayamazsan dokunmayacaksın. Yaklaşmayacaksın.

Okul müdürü Hakan, bir öğretmenin öğrencisini taciz etme vakası ile ilgili yaşadıklarını şu şekilde anlatmıştır:

Veli "öğretmen çocuğumu taciz etti" diye geldi. Ama biz tabii araştırdık. Veli geldi öğretmen çocuğuma şunu dedi, yüzmeye götürdü, gezdireyim dedi, yanağından makas aldı, işte şunu elledi, göğsünü elledi gibi şeyler. Rehber öğretmenle görüştük. Çocukla görüştük. Öğretmenle görüştük. Ailesiyle görüştük. Olayın sübuta ermediği kanaati oluştu. Öğretmen biraz önce dedim ya şefkat duygularıyla öğrenciyi sevebiliyor. Sınırlar olmalı tabii.

Okul Çalışanlarının Uyguladığı Cinsel Tacizler

Katılımcılar öğrencilerin okulda çalışan hizmetli, servis şoförü ve kantin personeli tarafından da tacize maruz bırakıldığını belirtmişlerdir. Psikolojik danışman Ayşe, okulda çalışan hizmetlinin öğrenciyi taciz ettiği bir olayı şöyle anlattı:

Hizmetli kız öğrenciyi alıp spor salonuna götürmüş. Seninle evleneceğim, ciddiyim demiş 15 yaşındaki öğrenciye. Başta dokunma temasla başlamış. Devamını getirmiş.

Psikolojik danışman Kenan, okul kantininde çalışan görevliden taciz davranışı nedeniyle şüphelendiklerinden bahsetmiştir:

Kantindeki görevli birinci sınıf öğrencisine tatlım, bir tanem diye sürekli yanına çağırırmiş. Kantincinin bu şekilde davranışı öğrenciyi rahatsız etmiş. Ağlayarak öğretmen arkadaşımızın yanına gelmiş. Bunu kantinciye konuştuğumuzda, zaten 55-60 yaşında bir yetişkin, o sevgi niyetiyle söylediğini belirtti. Yaşı gereği böyle bir şey yapacağını düşünmüyoruz. Biz de ona bu davranışı bir daha yapmaması gerektiğini söyledik.

Psikolojik danışman Yılmaz, servis şoförünün kız öğrencileri taciz ettiğini belirtmiştir, “Bir grup öğrencimize servis şoförlerimizden bir tanesi tacizde bulunmuş.”

Önleyici Çalışmalar

Çalışmaya katılan psikolojik danışmanların, okul müdürlerine göre cinsel tacizler konusunda daha donanımlı olduğu görülmektedir. Psikolojik danışmanların kendi girişimleriyle cinsel taciz konusunda eğitim alırken, konuyla ilgili donanımı daha az olan idarecilerin cinsel tacizler konusunda eğitim almadığı görülmektedir. Bu nedenle birçok okul müdürü, cinsel tacizlere yönelik yapılan çalışmaların psikolojik tarafından planlandığını ve uygulandığını belirtmiştir. Katılımcılar taciz konusuna ailelerin ilgisiz kaldığını, bu konuyla ilgili okulda düzenlenen aile eğitim çalışmalarına katılmadıklarını belirtmişlerdir. Ayrıca bazı katılımcılar ise çeşitli kaygılarla ailelere yönelik çalışmalar yapmadıklarını belirtmişlerdir.

Öğrencilere Yönelik Önleyici Çalışmalar

Okul müdürleri okullarındaki psikolojik danışmanların çocukları bilgilendirmeye yönelik çalışmalar yaptıklarını dile getirdiler. Okul müdürü Hasan, rehber öğretmenin yaptığı çalışmalardan bahsetmiştir:

Bu konuda rehber öğretmenimizin bir çalışması var. Değişik zaman aralıklarında, değişik sınıf gruplarında öğrencileri alıyor. İşte iyi dokunma, kötü dokunmanın ayırt edilebilmesi için onları bilgilendiriyor. ... Tabii bunun ikinci ayağı olarak da veliler ile bir çalışma düşünüyoruz.

Okul müdürü Yaşar, taciz konusunda psikolojik danışmanın yaptığı çalışmalardan bahsetmiştir:

Rehber öğretmenler öğrencilerimize bununla ilgili eğitim veriyor... Ben bazen çocukları gözlemliyorum. Mesela kız öğrenci saç okşandığında, bunun eğitimini almışsa, neresi mahrem alanı, neresi dokunulması gereken yerler diye eğitimini almışsa çocuk başını bile okşarken okşatmıyor.

Okul müdürü Hakan bu konuda yaptığı çalışmaları şöyle anlattı:

Okulumuzda rehber öğretmenin ve CİM’ den [Cinsel İstismar Merkezi] gelen psikologlar, sosyologlar aracılığıyla seminer verdik öğrencilerimize. ... Biz davet ettik. Her şubeye bir seans olmak üzere 40 dakikalık eğitim verdiler.

Okul müdürü Burak ise cinsel taciz ile ilgili okulda bir çalışma yapmadıklarını belirtmiştir:

Okulda öyle bir sorun olmadığı için herhangi bir eğitim vermedik. Zaman zaman şöyle veriliyor. Rehber öğretmenlerimiz öğrencilerin durumlarıyla ilgili görüşmeler yapıyorlar. Toplu görüşmeler de yapabiliyorlar.

Psikolojik danışmanlar cinsel tacize maruz bırakılan çocuklara yönelik uyguladıkları önleyici ve koruyucu müdahale yöntemlerinden bahsettiler. Psikolojik danışman Ahmet, cinsel taciz konusunda öğrencileri bilgilendirmek için senede bir kez sınıf temelli çalışma yaptıklarını söylemiştir:

Tabii biz elimizden geldiğince öğrencilerimizi bilgilendirmeye çalışıyoruz. [Ama] Sürekliliği olan bir çalışma değil. Daha çok yeni gelen öğrencilere uyguluyoruz. Genelde senede bir kez yapıyoruz.

Ailelere Yönelik Yapılan Çalışmalar

Katılımcıların çoğu ailelerin eğitim ve toplantılara katılımının düşük olduğundan şikayetçiydiler. Psikolojik danışman Mustafa, “Ebeveyn eğitimi yapıyorum 300 tane veli olsun. 20 tane veli geliyor.” demiştir. Meslektaşı Ayşe de aynı serzenişte bulundu, “Veli toplantısına gelen veli sayısı yok denecek kadar azdı.”

Bu serzenişlere karşın düzenli veli eğitimi verdiğini belirten katılımcılar da vardı. Örneğin psikolojik danışman Melek yaptığı çalışmaları şöyle anlattı:

Her sene mutlaka açık oturum veli toplantısı yapıyoruz ve cinsel istismar, cinsel taciz bizim ana başlıklarımızdan biri. Velilerimizin hepsine davetiye gönderiyoruz. Ve konu başlıklarını da yazıyoruz cinsel taciz deyince televizyon bağımlılığı, internet bağımlılığı falan gibi. İnsanlar tek bir başlıkta böyle bir şeye geldiklerinde etiketlenmesinler diye. Hem nasıl tespit edilir, nasıl hissedilir, nerelerden yardım alınır, işte okul bu süreçte nasıl destek olabilir, okul tespit ettiğinde nasıl bir süreç işletiliyor. Bayağı detaylı bilgi veriyoruz.

Okul müdürlerinden ise bu konuda çekinceleri olanlar vardı. Örneğin, Hüseyin ailelerin tepkisinden çekindiği için bu konuda bir çalışma yapmadığını söyledi, “Yapmadım. Çünkü bu konuda çalışma yaptığım zaman, olmayan bir şeyi de oldu diye dedikodusunu çıkarıyorlar.”

Öğretmenlere Yönelik Yapılan Çalışmalar

Katılımcılar öğretmenlerin taciz konusunda yeterli bilgiye sahip olmadığını, konuyu yeterince ciddiye almadıklarını, daha çok işlerinin öğretim boyutuna odaklandıklarını belirtmişlerdir. Psikolojik danışman Ahmet, öğretmenlerin ve idarecilerin bilinçli olmadığını düşünmektedir:

Bu konuyla ilgili herkesin bilgi eksikliği var. Ama özellikle öğretmenlerin bilgi eksikliği var. İdarecilerin de bu konuda tutumlarının değişmesi gerekiyor. Gerek öğretmen gerekse idareci cinsel tacize rastladığında gerekli hamleleri yapmıyor.

Psikolojik danışman Ayşe, çalıştığı kurumdaki öğretmenlerin taciz konusunu ciddiye almadıklarını ve bu konuda öğretmenlerin donanıma sahip olmadıklarını düşünmektedir:

Öğretmenler bilinçli değil. ... Cinsel taciz eğitimi verdim. Gülerek izlediler. Biz zaten bunları biliyoruz da niye anlatıyorsun da...

Okulların Güvenlik Önlemleri

Katılımcıların bir kısmı çalıştıkları okulların güvenli olduğunu ifade etmişlerdir. Okullardaki kamera sistemleriyle ve nöbetçi öğretmenlerle öğrencilerin sürekli takibinin güvenlik için yeterli olduğu kanaatindeydiler. Okul müdürü Hakan, “Güvenlik tedbirlerimiz had safhada. Her yerde kamera var. Giriş çıkışlar kontrol altında.” derken müdür Rıfat da kameralar sayesinde çalıştığı okulun güvenli olduğunu düşünmekteydi:

Şimdi kamera sistemimiz var. 26 kameramız var. Çocuklara merasim alanında okulun kameralarla izlendiğini, böyle caydırıcı olması açısından, söylüyoruz. Öğretmenlerimizi zaman zaman uyarıyoruz dikkatli olmaları açısından.

Psikolojik danışman Kenan ise yerleşim yerindeki akrabalık ilişkilerinin istismarı engelleyici bir unsur olduğunu düşünmekteydi:

Yaşadığımız çevredekilerin çoğu akraba, birbirini tanıyan insanlar. Bu tür tehlikeli insanların olduğunu düşünmüyorum. İlkokul olduğu için aileler öğrenciyi almaya geliyorlar.

Psikolojik danışman Yılmaz ise okulun şehir dışında bulunması nedeniyle güvenli olduğu kanaatindeydi,

Bizim okulumuz bu konuda biraz şanslı, ... tarlaların ortasına yapılmış bir okul. Çevresel risklerden uzak.

Bazı katılımcılar ise okulların güvenli olmadığını düşünmekteydiler. Psikolojik danışman Ferhat “İnsanın olduğu her yerde istismar, taciz olma riski vardır. ... güvenli bir yer olabileceğini düşünmüyorum.” derken meslektaş Melek de aynı fikirdeydi:

Hiçbir yer güvenli değil. ... birçok cinsel taciz, istismar olayı dökülüyor ortaya ve o sıcak aile dedikleri yerden çıkıyor bunlar. Toplum tarafından en güvenilir yer olarak kabul edilen aile güvenli bir yer değil ki benim kurumum nasıl güvenli olsun.

Milli Eğitim Bakanlığının Yetersiz Desteği

Katılımcıların çoğunluğu cinsel taciz ve çocuk istismarına yönelik herhangi bir eğitim almadıklarını söylediler. Psikolojik danışman Ahmet taciz konusunda ne üniversite ne de bakanlık tarafından eğitim verildiğini, kendi çabaları ile bilgi edinmeye çalıştığını söyledi, “Bununla ilgili herhangi bir eğitim almadık üniversitede. Sadece işe başladıktan sonra yönetmelikleri inceledim ve bilgi sahibi olmaya başladım.”

Cinsel tacizler konusunda kendi çabalarıyla eğitim aldığını belirten psikolojik danışman Melek, MEB’in cinsel tacizler konusunda temkinli olduğunu düşünmekteydi:

Aslında MEB bu konuya çok dokunmak istemiyor. ... Ben daha çok sendika üzerinden ve kişisel ilgi alanım olduğu için eğitimlere katıldım. Sendikada ciddi eğitimler aldım bununla ilgili. Artı bağımsız kadın oluşumları, kadın örgütleri üzerinden eğitimler aldım.

Okul müdürü Hüseyin, taciz konusunda MEB’i yetersiz olarak değerlendirmiştir:

Milli Eğitim’in bize gönderdiği bir şey yok. Toplantılarda sözel olarak taciz konularına göz yummayın, saklamayın diyorlar. Onlara güvenerek biz de cezai işlem yapıyoruz.

Kimi katılımcılar ise MEB’in bu konuda eğitimler düzenlediğinden bahsetmişlerdir. Psikolojik danışman Mustafa, MEB’in 7-19 yaş aile eğitimi semineri düzenlediğini belirtmiştir:

Milli eğitim Bakanlığı’nın eğitimi vardı 7- 19 yaş aile eğitimi. Aile eğitimlerinde, aldığım eğitimlerin içeriğinde taciz, istismar vardı. Böyle kritik bir şeyde zorunlu oluyor. Öncelikle rehber öğretmenler, uygun olan öğretmenler de gelsin denildi. Bize biraz zorunluluk olarak konuldu.

Psikolojik danışman Selim, taciz konusunda RAM’ların düzenlediği seminerler olduğunu, ancak katılımın isteğe bağlı olduğunu belirtmiştir:

RAM’da aldığımız seminer doğrudan cinsel istismarla ilgili bir seminerdi. Yaklaşık üç gün sürdü. İstismar vakasıyla karşılaştığımızda neler yapman gerekiyor. Hukuki süreçleri nelerdir? Öğrenciyi,

çocuğa nasıl yaklaşılmalı vb. gibi konularla bilgiler aldık. İsteğe bağlıydı. Bu seminerler sürekli düzenleniyor.

Okul müdürü Hakan, MEB' in yaptığı çalışmaları şu şekilde değerlendirmiştir:

Bir ara ergenlikle ilgili kitapçık gelmişti. Bir ara cinsellikle ilgili konular verilecek denmişti. Herhalde geri çekildi. Bir şeyler duyulmuştu.

Okul müdürü Yaşar ise MEB'in okullardan şiddete karşı eylem planları hazırlamasını istediğini ve yaptıkları çalışmaları raporlaştırarak ilçe milli eğitime gönderdiklerini söylemiştir:

Bu zaten rehber öğretmenlerimizin yıllık eylem planlarında var. ... 3 aylık planlamalar yapılıyor bakanlığın isteği çerçevesinde. Bu planları raporlaştırıyorlar ilçe milli eğitime gönderiyorlar. Müfettiş geldiğinde de bu raporları istiyor.

Cinsel Taciz Vakası Tespiti Durumunda Karşılaşılan Durumlar

Katılımcıların çoğu cinsel taciz vakası ile karşılaştıklarında toplumsal baskı hissettiklerini ve olayı kapatmayı tercih ettiklerini ifade etmişlerdir. Bunun yanı sıra, taciz olaylarını ailelerin önemsemediği, cinsel tacize maruz bırakılan öğrencinin psikolojilerinin bozulduğu belirlenmiştir. Bazı katılımcılar ise, taciz eden bireylere yeterli ceza verilmediğini ifade etmişlerdir.

Mağdur Öğrencilerin Ruh Sağlığı

Katılımcılar cinsel taciz mağduru öğrencilerin intihar girişimine kadar giden ruhsal sorunlar sergilediklerine şahit olmuşlardır. Ayrıca, mağdur öğrencilerin korku, utanma, geleceğe yönelik belirsizlik duyguları geliştirdiklerini gözlemlemişlerdir.

Psikolojik danışman Filiz, mağdur öğrencinin ailesinin tepkisinden korktuğunu söylemiştir: “Küçük çocukla da bayağı ilgilenmek zorunda kaldık. Çünkü böyle bir şey yaşadığı için ailesine karşı korku hissetmeye başladı.” Rehber öğretmen Selim, ağabeyinin istismarına uğrayan bir öğrencinin intihar girişiminde bulunduğu bir anısını anlattı:

Mesela geçen sene buradaki diğer bir okulda bir olay oldu. Ben o okulda görevlendirme olarak çalışıyordum. Kız öğrenci okulun içinde intihar girişiminde bulundu. Çocuğun durumu ilk zamanlarda iyi değildi. Yaklaşık bir yıl boyunca çocukla görüşmeler yaptılar. Velisiyle de görüşmeler yapıldı. Bu durumun onun hatası olmadığı anlatılmaya çalışıldı. Ama hep bir korkusu vardı abim eve döner mi diye.

Psikolojik danışman Ahmet cinsel tacize uğramış bir öğrencinin hissettiklerini şu kelimelerle ifade etmiştir:

Görüşme sırasında çocuğun gözleri yaşarıyordu, olayı anlatmak istemiyordu, ani kendini ifade ederken zorlanıyordu. Çocuk üzgündü ve korkuyordu. Çünkü ne olacağını bilmiyordu.

Mağdur ve Faillere Yönelik Destek ve Tedbirler

Çalışmaya katılan psikolojik danışmanlar kendilerine yönlendirilen mağdur çocuklarla bireysel ve grup terapileri gerçekleştirdiklerini, gerekli gördüklerinde çocuğu koruma altına aldırarak için girişimlerde bulduklarını ve ailelerle çalışmalar yaptıklarını ifade etmişlerdir. Psikolojik danışman Filiz tacize uğrayan öğrencisine nasıl destek olduğunu şöyle anlattı:

Çok zorlandım onu konuşturmak için. Çünkü ilkokul öğrencisi kendisini zaten doğru düzgün ifade edemiyordu. Öğrenciyi açmak için bayağı şeyler yaptık. İlk başlarda çok çekinikti, anlatamayacak durumdaydı. Ama ben bu durumun onun suçu olmadığını, karşı tarafın suçlu olduğunu ve bu sefer anlatmasa başına başka olaylarında gelebileceğini bahsettiğimde birazcık anlatmaya meyilli olmaya başladı. Sonrasında anlattı zaten neler yaşadığını, neler hissettiğini.

Psikolojik danışman Selim tacize uğrayan öğrencisiyle ilgili yaptığı çalışmayı şu cümlelerle anlatmıştır:

Sonra çocuğu Çocuk Esirgeme Kurumuna yönlendirdik. Çocuk bir sene Çocuk Esirgeme Kurumu'nda kaldı. Bir yıl sonra köyüne geri döndü. Şu an eğitimine devam ediyor.

Psikolojik danışman Yılmaz, taciz mağduru öğrencilerle grup görüşmesi yaptığını söylemiştir:

Arkasından bununla ilgili eğer birden fazla istismara, ihmale uğrayan çocuğum varsa grup görüşmeleri, eğer bireyselse birebir görüşmeler, aileyle görüşmeler ve takip izleme. Mutlaka izleme yapıyorum.

Yılmaz, babası tarafından cinsel tacizde bulunulan öğrencisini anneye işbirliği yaparak korumaya çalıştıklarını belirtmiştir:

Engel koyduk. Anneyi araya koyduk. Dokunmasına müsaade etmemesini gerektiğini, kızının artık ergen bir yetişkin kız olduğunu. Bunun sadece hoş olmayan bir davranış olmadığını, aynı zamanda bir suç olduğunu, eğer bir daha böyle bir şey yaparsa, şikayetçi olacağımızı ciddi ciddi anlattık. Anne de sağ olsun duyarlı davrandı. Tekrar böyle bir olay olmadı. Baba birkaç adım geri çekildi.

Katılımcılar, cinsel taciz vakaları ortaya çıktığında faillerin öncelikle psikolojik danışmana yönlendirildiğini ve genellikle sınıf veya okul değiştirme cezası verildiğini ifade etmişlerdir. Okul müdürü Yunus, fail öğrencileri rehberlik servisine yönlendirdiklerini ifade etmiştir:

Okulda bu tarz olaylara sık sık rastlıyoruz. Öğrencimizi rehberlik servisimize yönlendiriyoruz. Bu huylarından vazgeçmesini sağlıyoruz.

Psikolojik danışman Ahmet, fail öğrenci ile görüşme yaptıklarını ve taciz davranışını tekrar yapma olasılığına karşı gözlem altında bulundurduklarını söylemiştir:

Cinsel tacizi yapan kişiyle ilgili okula devam ediyorsa, çocuğun takibini yapıyoruz, sınıf öğretmenleriyle görüş alışverişinde bulunuyoruz. Aynı zamanda çocukla görüşmeler yapıyoruz. İşte önce yapmış olduğu yanlış davranışla ilgili herhangi bir belirti var mı, tekrardan yapabilir mi, okula uyumu, çevreye uyumu, akademik başarı nasıl vb. gibi durumları gözlemlemeye çalışıyoruz. Çocuğu okula adapte etmeye çalışıyoruz.

Okul müdürü Hüseyin, kız arkadaşlarını taciz eden öğrencilere okul değiştirme cezası verdiklerini söylemiştir:

Okul değiştirme cezasını biz verdik. İlçe onayladıktan sonra yürürlüğe giriyor. ... Öğrencileri başka okullara gönderdik bu karar sonucunda.

Psikolojik danışman Ayşe, okul yönetiminin taciz eden bireylere karşı sınıf değiştirme yaptırımını uyguladığını belirtmiştir:

Şiddet asla yok. Sinirlenir de erkeğe bir tane yapıştırır derler ya. Maksimum sınıfı değiştiriliyordu. Sonuçta hiçbir şey değişmiyordu.

Örtbas Etme

Katılımcılar taciz olaylarının birçoğunun kapatıldığına şahit olmuşlardır. Cinsel taciz olaylarının kapatılmasına gerekçe olarak, okul idarecilerinin ve öğretmenlerin toplumsal baskıdan korkması veya ailenin olayı kabul etmemesi gibi sebepler ileri sürülmüştür. Psikolojik danışman Melek, "... genel eğilim kurumumuzun adı lekelenmesin, üstünü kapatalım şeklindeydi." dedi. Rehber öğretmen Ahmet'se şu anısını anlattı:

Okul idaresi bu olayı savcılığa vermek istemedi. ... Burası kırsal bir alan, bu tarz olaylara sıcak bakılmaz dediler. Daha sonra idarenin isteği üzerine aileyle görüştük. Aile böyle bir şey olmaz, olamaz diyerek tepki gösterdi. ... daha sonra çocuğu okuldan nakil alarak başka bir okula kayıt yaptırdılar. Biz de bu olayı kapatmak zorunda kaldık.

Psikolojik danışman Ayşe ise taciz olaylarının okul idaresi tarafından kapatıldığını şu şekilde ifade etmiştir:

Hizmetli kız öğrenciyi alıp spor salonuna götürmüş. ... Olay örtbas edildi. "Yazdığın bütün dilekçeleri sakla" dediler. Ama ben başıma bir şey gelmesin diye tutanaklarımı tuttum.

Psikolojik danışman Yılmaz, cinsel taciz vakalarının nasıl kapatıldığına ilişkin bir anısını anlattı:

Mesela daha önceki yıllarda güneyde bir ilimizde bir çalışma yapıldı. Aile içi intihar vakaları artmıştı. Sonucun cinsel istismara bağlı olduğu ortaya çıkmaya başladığı zaman araştırma yarıda kesildi.

Okul müdürü Hakan, öğrencisini taciz eden öğretmenin görevine devam etmesini doğal karşılamıştır: "Öğretmenliğe devam etti. İdareciliğe alındı. Çünkü olay şey bir olay, dokunmayla alakalı." Psikolojik danışman Ayşe, aynı okulda oğlan öğrencilerin kız öğrencileri taciz ettiği olayı da şu sözlerle anlatmıştır:

Onlara da müdür yardımcısı çok sert tepki gösterdi. Tutanak falan yok. Basit vaka olduğu için kapatılıyordu. Tabii iş büyükse savcılığa sevk ediliyor. Onun dışında taciz vakaları hep örtbas edilir.

Okul müdürü Burak, taciz olayları ile ilgili izlenen politikayı şu şekilde açıklamıştır: "... aslında uygulanan yöntem hasır altı etmek. Olayın duyulmaması amacıyla." Müdür olarak çalışan bir başka katılımcı, Görkem de benzer ifadeye bulunmuştur:

Şimdi resmi prosedür ortaya çıktığı zaman olay kapanıyor. Aile korkuyor ben mimleneceğim. Çocuk korkuyor beni dövecekler diye. Yapan tehditler savuruyor.

Okul müdürü Yunus, taciz olaylarının MEB tarafından, bakanlığın imajına zarar vereceği kaygısıyla kapatılma yoluna gidildiğini söylemiştir:

MEB'in bize herhangi bir çalışması gelmedi istismarla ilgili. Cinsel taciz demek, sadece MEB için değil, bir kurum için negatif bir portredir. Bu nedenle varsa da yok denir. Gizlerler. Gizlediği için yokmuş gibi görünüyor ama perdenin arkasında daha çok şeyler oluyor.

Personele Yönelik Toplumsal Baskı

Katılımcılar üzerlerindeki toplumsal baskı nedeniyle cinsel taciz vakalarına gereken tepkiyi vermekte ve hukuki süreci başlatmakta zorlandıklarını ifade etmişlerdir. Katılımcılar, ilgili kurumların gerekli yasal, cezai ve önlemsel tedbirleri almamaları nedeniyle okullarda yaşanan vakalarda yalnız bırakıldıkları kanaatindeydiler. Hatta bazı katılımcılar bu kaygılar nedeniyle yasal süreci başlatmaktan kaçındıklarını söylediler. Psikolojik

danışman Ahmet, okul idarecilerinin, fail bireyin tepkisinden korktukları için yasal işlem başlatmadıklarını söyledi:

Bu konuyla ilgili hem bilinçsizlik var hem de bildiklerini uygulamak istemiyorlar. Yasal süreçten korkuyorlar. Kendi başlarına bir şey gelmesinden korkuyorlar. Böyle bir şey yaptığımızda karşınıza bir kişiyi almış oluyorsunuz. Bu kişide sizin düşmanınız olabiliyor. Bu kişi öğretmen ya da idareciyi hedef alabilir.

Müdür Görkem de toplumsal baskı nedeniyle okul idaresinin bu olayları kapattığını belirtti:

Şimdi yaşadığımız bu bölgede cinsel istismarlarla karşılaşıyoruz. Tabii bunlar duyulmuyor. Neden mahalle baskısı oluyor. İşte aman duyulmasın yıpranırız deniyor.

Okul müdürü Görkem, cinsel taciz vakalarında toplumsal baskı nedeniyle resmi prosedürü uygulamayacağını belirtmiştir:

Böyle bir şey olsa ben de resmiyete dökmem. Çünkü benim başım da sıkıntıya girebilir. Bu tür şeyleri yani cinsel istismara uğrayan çocuk hayır öyle bir şey yok diyebilir. Sen bunu ortaya çıkarttın deyip aile sana cephe alabilir.

Görkem şube müdürü olarak çalıştığı dönemde, kendisini şahit olduğu cinsel taciz olayını bildirmek üzere arayan öğretmenin yaşadıklarını şu şekilde anlattı, "... okulun birinden bayan öğretmen arkadaş saat 10:00 sularında telefon etti, ağlıyor. Diyor ki hocam burada mahalleli okulu bastı beni dövecekler, beni kurtarın ..."

Okul müdürü Hakan, okulun vizyonunun yıpranacağı düşüncesiyle cinsel taciz vakalarını incelemekten çekindiğini söyledi:

Biz direkt olayın içine kendimiz gidemiyoruz zaten. Bizim için de tehlike oluşturabiliyor. Onun için direkt uzmanlara yönlendiriyoruz. Böyle bir şeyin okulumuzda olması hem öğretmenlerimiz hem de okulumuzun imajı için iyi olmaz.

Okul müdürü Kazım, fail bireyin kendisine ve rehber öğretmene şiddet uygulayabileceğinden korktuğu için sorumluluk almaktan kaçındığını anlattı:

Şimdi kız üvey babasından taciz görüyor geliyor rehber öğretmene anlatıyor. ... Adam hapse giriyor çıkıyor rehber öğretmeni vurmaya kalkıyor. Bunlar bize düşmemeli. Yani bunu nasıl ki sığınma evleri yapmış direkt bunu nokta atışı ilgili mercie bildirmesi gerekir. Okulu bu işe karıştırdığın zaman sıkıntı oluyor.

Ailelerin Önemsemeyişi

Katılımcılar, ailelerin cinsel taciz vakalarını ciddiye alınması gereken bir durum olarak görmediklerini, kendi çocuklarının tacizde bulunmuş olabileceğine olasılık vermediklerini, cinsel tacizleri çocuklar arasında yaşanabilecek olağan şakalaşmalar olarak nitelendirdiklerini, hatta bazen ailelerin yaşanan olayları örtbas etmeye çalıştıklarını ifade etmişlerdir. Psikolojik danışman Ahmet okulda gerçekleşen taciz vakası ile ilgili ailenin verdiği tepkiyi şu şekilde anlatmıştır:

Daha sonra idarenin isteği üzerine aileyle görüştük. Aile böyle bir şey olmaz, olamaz diyerek tepki gösterdi. Aile olayı kabul etmedi. Aile daha sonra çocuğu okuldan nakil alarak başka bir okula kayıt yaptırdı.

Psikolojik danışman Selim bir taciz olayında ailenin taciz olayını ciddiye almadıklarını ifade etti: “Aileler bu durumu olağan karşıladılar. Çocuk bunlar yaparlar böyle şeyler dediler.”

Psikolojik danışman Selim, ailelerin tepkileri ile ilgili şunları söylüyordu:

Veli ilk başta inanmadı. Sadece bu olay için değil genel bütün olaylar için de benim çocuğum böyle bir şey yapmaz durumu oluyor ilk başlarda. Kız çocukları ikinci planda. Erkek çocuklarına özen gösteriyorlar. Onların hiçbir yanlış yapmayacağını düşünüyorlar. Suçlu erkek çocuğu bile olsa suçu kız çocuğunda bulmaya çalışıyorlar. Hep erkek çocuğu korunmaya çalışılıyor.

Psikolojik danışman Ayşe ise enseste maruz bırakılan bir öğrencinin ailesinin olayı örtbas etmeye çalıştığını belirtmiştir:

Aileler olayı örtbas ediyorlar. Herhangi bir tedavi bile uygulanmıyor. Çocuğu hastaneye bile götürmüyorlar. Erkektir yapar oluyor. Annesi birine söylersen seni öldürürüm demiş. Doğuracaksın bunu sonra verirsin birine kurtulursun demiş. Kızın hamile olduğu ortaya çıkınca aile olayı örtbas etmeye çalıştı. Adliyeye sevk edildi. Kız artık hayır dedi. Abisi ceza aldı. Öğrenci sevgi evlerine yerleştirildi ailenin yanından alınıp.

Yılmaz aile içi tacize maruz bırakılan bir öğrencinin mahkeme sürecinde yaşadıklarını şu ifadelerle dile getirmiştir:

Babası gelmiyor çünkü utanıyor. Annesi geliyor. Annesine muhtar diyor ki niye geldin buraya? Baskı yapıyor. Bunu niye her yere yayıyorsun diyor. Biz bunu hallederdik.

Okul müdürü Görkem, okulda öğrenciler arasında gerçekleşen cinsel taciz olayı nedeniyle ailelerle görüşen öğretmenin aileler tarafından darp edildiğini anlattı:

Erkek çocuklar birbirlerine tuvalette, annemle babam böyle yapıyor ben de sana yapayım. Öğretmen de bunu görüyor:”Siz ne yapıyorsunuz?” deyip ailelerini çağıyor. Yanlışı kim kabul eder ki? Mahalle baskısı diye bir şey var. “Benim çocuğum öyle bir şey yapar mı?” diye bir anlayış var. Mahalleli bunu [öğretmeni] dövmeye kalktı.

Psikolojik danışman Yılmaz ailelerin taciz olayına farklı farklı tepkiler gösterdiğini belirtmiştir:

Genel olarak aileler tepki gösterdiler. Mesela bir tanesinin ... kadın derneklerini harekete geçirip eylem de yaptırdı. Mahkemenin önünde eylem de yaptı. Ve doğru da yaptılar. Eksik yapıldı hatta. Bu konudaki toplumun duyarlılığını daha fazla kullanmak gerekir. Ama mesela bir aile, bir veli şunu söyledi, “servis şoförü bu tür bir şeyi yapmış olabilir ama bizim kızımız da pek masum değil” Kendi çocuğu için.

Caydırıcı Cezaların Verilmeyişi

Katılımcılar, adalet sisteminin faillerin cezalandırılmasında yetersiz kaldığını belirtmişlerdir. Faillerin kısa süre içerisinde cezaevinden çıkması katılımcıları kaygılandıran bir durumdur. Psikolojik danışman Yılmaz,

öğrencileri taciz eden okulun servis şoförünün cezalandırılmadığını, hatta mahkeme sırasında çocuğun ailesinin failin akrabaları tarafından sözel saldırıya uğradığını belirtmiştir:

Devlet bu işin bir tarafı olacak bir tarafı suçlu olan şahıs olacak ve mahkeme bu şekilde görülecek. Ama hiç öyle olmadı. ... Suçlu ve mağdurları aynı koridordan mahkeme salonuna toplayıp, suçlunun çevresindeki gençleri, işte salonlarda toplayıp baskı yapmalarına sebep olup, engel olmayıp, arkasından zavallı çocukların psikolojik açıdan da travma yaşamalarına, tacizi tekrar yaşamalarına sebep oluyor bizim adalet sistemimiz. Koruyamıyor maalesef koruyamıyor. Sonuçta şahsa verilen cezada çok öyle abartılı bir ceza değil. Her şey somut olduğu halde. Yanlış hatırlamıyorsam indirimlerle birlikte 2 yıl ceza verildi. Mahkeme bitinceye kadar zaten 6 ay sonrasında kadar yattığı karşılığında serbest bırakıldı. Bu tür konularda ceza yok. Mahkemede düzgün oturdun iyi hal, şu oldu iyi hal, bu oldu iyi hal.

Cinsel Tacizi Önlemeye Yönelik Öneriler

Katılımcılar taciz olaylarının önlenmesi için öğrencilerin, ailelerin, okul personelinin, öğretmen ve idarecilerin eğitilmesi gerektiğini düşünmektedir.

Okul müdürü Hakan, taciz vakalarını önlemenin yolunun öğrencileri bilinçlendirmekten geçtiğini ifade etti, “Özellikle 4.sınıftan 5.sınıftan sonra çocuklara hangi davranışın taciz olduğu anlatılmalı.” Psikolojik danışman Ahmet de cinsel tacizlerin önlenmesi için öğrencilerin bilinçlendirilmesi gerektiğini savunanlardandı, “Çocukların bir kere kendilerini tanımaları gerekiyor. Cinsel tacizin ne olduğunu, böyle bir şey yaşadıklarında neler yapabileceklerini bilmeleri gerekiyor.”

Psikolojik danışman Melek, önce ailelerin cinsel taciz eğitiminden geçirilmesi gerektiğini savunmuştur:

İyi hazırlanmış bir veli eğitimi programına ihtiyaç var. ... Standart bir eğitim olması lazım. Ciddi anlamda psikiyatrların, çocuk gelişim uzmanlarının, yetişkin eğitimcilerinin bir arada bulunduğu, veli ve çocuk ayağının iyi kurulduğu, ama her okulda standardize edilmiş, yerel farklılıklar dikkate alınarak bir program hazırlanmalıdır.

Psikolojik danışman Selim, taciz olaylarının önlenmesinde aile eğitiminin önemli olduğunu vurgulamıştır, “İlk önce ailenin bilinçli olması gerekiyor.” Okul müdürü Hüseyin, cinsel tacizlerin önlenmesinde rehberlik servisine büyük görev düştüğünü düşünmektedir, “rehberlik servisleri bu konuda donanımlı olmalı ve iyi çalışmalı. Çocukların görüştükları kişilere güvenmeleri lazım.”

Okul müdürü Kazım, personel alımında titiz davranılması gerektiğine işaret etmiştir:

Okullara geliş güzel personel alınmamalı. ... Belediyeden geçiyor adam okula, sapık mı, sıkıntılı mı, eğitilmiş mi bilinmeden okula gönderiliyor. Bunlar okullarda çok büyük tehlike yaratıyor. Bu kişiler hizmet içi eğitime alınmalı. Gelişigüzel alınan belediyeden, işte yetiştirme yurdundan, oradan buradan alınan kişilerin incelenerek, sicili sorgulanarak, hele de günümüzde, en az lise mezunu olması, sicilinin temiz olması gibi konuların üzerinde durulmalı. Bir de tuvaletler okulun bazı bölümleri bu işe mahal vermeyecek şekilde getirilmeli. Artı, öğretmen odalarının bazıları mutlaka şeffaf olmalı.

Tartışma

Araştırmaya katılan idareci ve psikolojik danışmanların tamamı ilkokullarda öğrencilere yönelik cinsel taciz davranışlarına şahit olduklarını, faillerin, öğrenciler, öğretmenler ve okul personeli olabildiğini ifade etmişlerdir.

Bu durum, öğrencilere yönelik cinsel tacizlerin okullarda yaygın bir şekilde gerçekleştiğini belirleyen çalışmaların sonuçlarıyla paralel sonuçlar ortaya koymuştur. Taciz davranışı ataerkil yapının sürekliliğinin sağlanması ve bireylerin ataerkil normları içselleştirmesi için kullanılır. Oğlan çocukların diğer öğrencileri taciz etmesi, erkekliklerini kanıtlamanın bir aracıdır. Bu aynı zamanda kız öğrencilere ataerkil normların öğretilmesi için kullanılan sürecin adıdır. Bu nedenle taciz davranışı sürekli gerçekleşen bir davranış biçimidir (AAUW, 2011; Connell, 2005; Robinson, 2006).

Ataerkil toplumlarda cinsellik konuşulması hoş karşılanmayan bir konudur. Bu nedenle cinsel taciz vakaları gizlenir ya da gerekli süreçler işletilmeden kapatılır (Cinsel Eğitim Tedavi ve Araştırma Derneği, 2006). Okul idarecileri ve psikolojik danışmanların okullarda yaşanan cinsel tacizlere yönelik deneyim ve uygulamalarının araştırıldığı bu çalışmada da katılımcılar cinsel taciz vakalarının aileler ve okul personeli tarafından kapatılma eğiliminin yaygın olduğuna işaret etmişlerdir. Bu yaklaşım, toplumda egemen eril eylemlerin pekiştirilmesi yoluyla cinsiyet eşitsizliklerinin ortadan kaldırılmasının önünde engel teşkil eden, ataerkil yapının korunması ve sürdürülmesini sağlayan unsurlardandır (Connell, 2005). Connell (2005) eğitim ve hukuk sistemi de dahil olmak üzere resmi kurumların da bu amaçla üstlendikleri rolleri olduğunu söyler. Bu çalışmada da bu rolün izleri dikkati çekmiştir. Taciz olaylarının çok azının yargı sürecine taşınması, yargıya taşınan vakaların ise caydırıcı cezalarla neticelendirilmemesi katılımcıların dikkatini çeken bir olgudur.

Robinson'un (2006) Avustralya'da gerçekleştirdiği çalışmasında oğlan çocukların sergilediği cinsel tacizlerin hem fail öğrenciler hem de kimi eğitimciler tarafından ciddiye alınmayıp şaka olarak tanımlandığını tespit edilmiştir. Aynı şekilde, literatürle uyumlu bir başka bulgu da oğlanların da cinsel tacize uğramalarının nadir görülen bir durum olmayışdır (Chiodo, Wolfe, Crooks, Hughes ve Jaffe, 2009).

Hearn (2012) toplumsal cinsiyet rollerinin ve egemen eril ideolojinin varlığının kişilerin onayı olmadan sürdürülemeyeceğini savunur. MEB (2016) tarafından yapılan bir çalışmada Türkiye'de anne ve babaların ataerkil sistemin söylem ve uygulamalarını onayladıkları saptanmıştır. Bu çalışmada da katılımcılar, ailelerin cinsel taciz vakalarını ciddi bir durum olarak kabul etmediklerini, çocuklarının cinsel tacizde bulunmuş olabileceğine ihtimal vermediklerini ya da cinsel taciz davranışlarını çocuklar arasında olabilecek şakalaşmalar olarak değerlendirdiklerini belirtmişlerdir. Hatta bazı ailelerin taciz olaylarında cinsel tacize maruz bırakılan bireyi suçlama yoluna gidebildikleri ve olayları örtbas etme çabasına girdikleri katılımcılarca yaygın olarak gözlenmiştir.

Katılımcıların söylemlerine göre, tacize maruz bırakılan öğrencilerin sağlık sorunları yaşadığı belirlenmiştir. Cinsel taciz konusunda yapılan birçok çalışma göre, tacize maruz bırakılan bireylerin, taciz olaylarından duygusal, fiziksel ve psikolojik olarak olumsuz etkilendiğini saptamıştır (Gruber ve Fineran, 2007; Land, 2003; Murnen ve Smolak, 2000; HRW, 2001). Cinsel tacize maruz bırakılan öğrencilerin bazılarının okulu bıraktığını, intihar etmeye çalıştığını, korktuğunu, gelecek kaygısı yaşadığını belirlenmiştir. Katılımcılar, öğrencilerin cinsel taciz davranışının boyutları hakkında bilgi sahibi olmadıklarını, bu nedenle taciz şikayetinde bulunmadıkları ifade etmişlerdir. Bu durum, okullarda taciz konusunda öğrencilere yönelik yapılan çalışmaların yeterli olmadığını göstermektedir. Dünyanın birçok ülkesinde okullarda cinsel tacizleri önlemek adına çeşitli programlar yürütülmektedir. The Expect Respect School programı, Opening Our Eyes, Auntie Stella, Girls' Education Movement programları bu çalışmalardan bazılarıdır (Mlamlali ve diğ., 2001; NRCDDV, 2002). Bu programlarda genel olarak, okullarda, cinsiyet eşitliği sağlama, şiddet ve taciz ilişkisini açıklama, taciz

davranışıyla baş etme, taciz davranışıyla karşılaşıldığında kimden, nasıl yardım alınması gerektiği konuları üzerine yoğunlaşmaktadır. Katılımcıların cinsel tacizleri önlemeye yönelik çeşitli çalışmalar yaptıklarını belirlenmiştir. Fakat yapılan çalışmalar yüzeysel, taciz sorunun nedenlerini kavrayamayan, dolayısıyla çözüme yönelik olmayan faaliyetlerdir (Fineran ve Grube, 2007). Katılımcıların öğrencilerin sağlığını bozan bu davranışlar konusunda farkındalığına rağmen, okul idarecileri ve psikolojik danışmanlar, cinsel taciz vakaları ile mücadele girişimlerinin toplumsal baskılar ve kendi güvenliklerine yönelik endişeleri nedeniyle ketlendiğini ifade etmişlerdir.

Araştırmalar öğretmenlerin cinsel taciz konusunda yeterli bilgiye ve farkındalığa sahip olmadıklarını göstermektedir (Keddie, 2009; Robinson, 2006). Bu çalışmada da aynı soruna vurgulama yapılmıştır. Öğretmen adaylarına üniversitelerde toplumsal cinsiyet dersi verilerek konuya ilişkin farkındalıkları ve duyarlılıkları artırılmalıdır. Katılımcılar MEB'in okullarda cinsel taciz konusunda ciddi ve kapsayıcı bir çalışma yürütmediğini belirtmişlerdir. Bu konuda eğitim alan bazı katılımcılar, kendileri gönüllü olarak rehberlik araştırma merkezleri ve Anne Çocuk Eğitim Vakfı gibi kurumlara başvurarak eğitim almışlardır.

Okullar öğrencilerin kendilerini güvende hissettikleri kurumlar olmalıdır. Taciz olaylarının okullarda yaygın şekilde görülmesi, okulların önleyici ve koruyucu işlevini yerine getiremediğini göstermektedir. Okullarda cinsel taciz davranışlarının önlenmesinde okul idarecilerinin, psikolojik danışmanlar ve öğretmenlerin, taciz olayına bakış açısı, müdahale etme becerisi ve bu olayları önleme adına yürüttükleri faaliyetler önemlidir. MEB'in okullara bu konuda yeterince yardımcı ve yönlendirici olmadığı görülmektedir. Oysa MEB'in okullarda gerçekleşen taciz olaylarına yönelik daha şeffaf bir politika izlemesi, tespit edilen vakaların araştırılmasını sağlayıp nedenleri ve çözümleri üzerine çalışmalar gerçekleştirmesi önem ve aciliyet arz etmektedir. MEB, okulların cinsel tacize yönelik resmi bir politika oluşturmaya rehberlik etmeli ve standart bir eylem süreci oluşturmalıdır.

Okullarda gerçekleşen taciz olaylarının küresel bir sorun olduğu görülmektedir. Dünyanın birçok ülkesinde okulda tacizi önlemek adına programlar, projeler üretilmektedir. Amerika Birleşik Devletleri'nde 1950 yılından itibaren, tacizleri önlemek için yoğun çaba gösterilmektedir. Buna rağmen tacizleri önleme konusunda başarı oranı düşüktür. Bu durum, taciz sorunun ne derece önemli ve köklü bir problem olduğunu göstermektedir. Tacizleri önlemek için yapılan projelerin başarı oranının düşük olmasının nedenleri arasında, taciz olaylarına sebep olan faktörlerin basit sebeplere bağlanarak açıklanması yer almaktadır. Taciz olaylarının arkasında, kalıplaşmış, değişimi süre alan nedenler bulunmaktadır. Daha açık olmak gerekirse toplumun kadına ve erkeğe bakış açısı, yani cinsiyetçi yaklaşım bulunmaktadır. İlkokullarda öğrencilere yönelik gerçekleşen cinsel tacizleri önlemek adına üretilen projeler toplumun bakış açısını değiştirmeyi amaçlayan projeler olmalıdır. Tacizlerin önlenmesinden geçen yol, toplumsal hayatın her alanında cinsiyet devrimi yaparak, kadın ve erkek kelimelerinin şu an sahip olduğu anlamları değiştirmekten geçmektedir. Toplumsal hayatın tamamını hedef alacak çalışmalar; ancak hükümet, Milli Eğitim Bakanlığı, sivil toplum örgütleri, medya ve YÖK gibi kurumların işbirliği içinde çalışması ile gerçekleştirilebilir.

Okul idarecileri, cinsel tacizleri, okulun gündemine almalı, cinsel tacizlere yönelik politika oluşturmalıdır. Cinsel taciz olaylarının üstüne cesur bir şekilde gitmeli, olayın tüm detayları ile incelenebilmesi için gereken tüm çabayı göstermelidir. Okulun cinsel taciz politikası yazılı hale getirip, öğrencilere, aileler ve okul personeline ulaştırılmalıdır.

Taciz eden öğrencinin okulunun değiştirilmesi ya da okuldan uzaklaştırılması çözüm değildir. Çünkü bu davranış, bireyin etiketlenmesine ve bireyin toplumsal hayattan dışlanmasına neden olacaktır. Taciz eden öğrencilerin okuldan uzaklaştırılması yerine, bu bireyin rehberlik servisi ile terapi çalışmalarına devam etmelidir.

Araştırmacılara Öneriler

Toplumsal hayatın her alanında gerçekleşen cinsel tacizler ciddi problemlerdir ve incelenmesi gereken birçok boyutu vardır. Ayrıca cinsel taciz konusu toplumsal önyargılar ve baskılar nedeniyle çalışması zor bir konudur. Bu nedenle okullarda çocuklara yönelik gerçekleştirilen cinsel tacizlerin daha detaylı incelenebilmesi için devletin, konuyla ilgili bakanlıkları ile sivil toplum örgütleri birlikte çalışarak, daha kapsamlı bir çalışma yürütmesi, sorunun tüm boyutları ile ele alınarak çözüm yolları üretilmesi önem arz etmektedir.

Bu araştırma, sadece Karadeniz Bölgesi'ndeki bir şehirdeki ilkokullarda görev yapan ve çalışmaya katılmaya gönüllü olan okul idarecileri ve psikolojik danışmanlar ile gerçekleştirilmiştir. Bu nedenle okullarda öğrencilere yönelik gerçekleşen cinsel tacizlerin ayrıntılı incelenebilmesi ve bu sorunlara daha sağlıklı çözüm önerileri getirilmesi amacıyla, ülkemizin tüm bölgelerini kapsayacak şekilde, farklı okul türlerinin, öğretmenlerin, öğrencilerin ve ailelerin dahil edildiği nicel bir araştırma gerçekleştirilebilir.

Araştırmanın Sınırlılıkları

Bu araştırma, 2015-2016 eğitim öğretim döneminde, Karadeniz Bölgesi'nde bir şehirde görev yapmakta olan 10 okul ilkokul müdürü ve 10 psikolojik danışman ile sınırlıdır. Nitel çalışmalar, araştırma sürecinin detaylı açıklandığı ve bulguların gerçekleri doğru aktardığı ölçüde geçerli ve güvenilirir. Bu nedenle nitel araştırmalarda geçerlik araştırmacının objektifliğine bağlı olarak şekillenir. Araştırmacının elde edilen sonuçları öznel değerlendirme olasılığının bulunması geçerliği olumsuz etkiler. Bu açıdan değerlendirildiğinde subjektif değerlendirilmelere yer verilebilmesi, sonuçların güvenilirliğinin uygun olduğunun varsayılması, işlemlere ilişkin önyargularla baş etmede araştırmacıya güvenilmesi, verilerin analizinde bireylerin sahip oldukları önyargıların yer alması nedeniyle nitel araştırmalar bazı sınırlılıklara sahiptir (Yıldırım ve Şimşek, 2008).

Kaynakça

- Alikaşifoğlu, M., Erginoz, E., Ercan, O., Albayrak-Kaymak, D., Uysal, O., ve İter, O. (2006). Sexual abuse among female high school students in İstanbul, Turkey. *Child Abuse & Neglect*, 30 (3), 247-55.
- American Association of University Women [AAUW]. (2011). *Crossing the line: Sexual harassment at school*. Washington, DC: AAUW.
- Bac, M. M. (1999). Turkish women's predicament. *Women's Studies International Forum*, 20 (3), 303-3015.
- Bolen, R. M. ve Fineran, S. (2006). Risk factors for peer sexual harassment in schools. *Journal of Interpersonal Violence*, 21 (9), 1169-1190.
- Chiodo, D; Crooks, C; Hughes, R; Jaffe, P; Wolfe, D.A. (2009). Impact of sexual harassment victimization by peers on subsequent adolescent victimization and adjustment: a longitudinal study. *Journal of Adolescent Health*, 45 (3), 246-252.
- Cinsel Eğitim Tedavi ve Araştırma Derneği (2006). *Cinsel yaşam ve sorunları*. Ankara: CETAD.
- Connell, R. (2005), *Masculinities* (2. baskı). Cambridge: Polity Press.
- Dunne, M., Humphreys, S. ve Leach, F. (2006). Gender violence in schools in the developing world. *Gender and Education*, 18 (1), 75-98.
- Fineran, S. ve Grube, J. E. (2007). The impact of bullying and sexual harassment on middle and high school girls. *Violence Against Women*, 13 (6), 627-643.
- Grube, B. ve Lens, V. (2003). Student to student harassment: The impact of Davis v. Monroe. *Children & Schools*, 25 (3), 173-185.
- Hearn, J. (2012). A multi-faceted power analysis of men's violence to known women: from hegemonic masculinity to the hegemony of men. *Sociological Review*, 60 (4), 589- 610.
- Human Rights Watch (2001). *Scared at school: Sexual violence against girls in South African schools*. New York: Human Rights Watch.
- Human Rights Watch & The International Gay and Lesbian Human Rights Commission (2003). *More than a name: state-sponsored homophobia and its consequences in Southern Africa*. New York: Human Rights Wach.
- Isran, A. ve Isran, M. (2012). Patriarchy and women in Pakistan: A critical analysis. *Interdisciplinary Journal of Contemporary Research in Business*, 4 (6), 835-859.
- Keddie, A. (2009). Some of those girls can be real drama queens: issues of gender, sexual harassment and schooling. *Sex Education*, 9 (1), 1-16.
- Koçacioğlu, D. (2011). Knowledge, practice, and political community: The making of the "custom" in Turkey. *Differences: A Journal of Feminist Cultural Studies*, 22 (1), 172-228.
- Land, D. (2003). Teasing apart secondary students' conceptualizations of peer teasing, bullying and sexual harassment. *School Psychology International*, 24 (2), 147-165.

- Leach, F. (2006). Gender violence in schools in the developing world. *Gender and Education*, 18(1), 75-98.
- Lee, V. E., Croninger, R. G., Linn, E. Ve Chen, X. (1996). The culture of sexual harassment in secondary schools. *American Educational Research Journal*, 33 (2), 383-417.
- McMaster, L. E., Connolly, J., Pepler, D. ve Craig, W. M. (2002). Peer to peer sexual harassment in early adolescence: A developmental perspective. *Development and Psychopathology*, 14, 91–105.
- Merriam, S. B. (2013). *Nitel araştırma desen ve uygulama için bir rehber* (Çev. Ed. Turan, S.). Ankara: Nobel Yayınları.
- Milli Eğitim Bakanlığı [MEB]. (1930). *1702 sayılı İlk ve Orta Tedrisat Muallimlerinin Terfi ve Tecziyeleri Hakkındaki Kanun*. <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.3.1702.pdf> adresinden 10.09.2016 tarihinde indirilmiştir.
- Milli Eğitim Bakanlığı (2005). *Milli Eğitim Bakanlığı ilköğretim kurumları yönetmeliği*. Yayımlandığı Resmi Gazete tarih ve sayısı: 13.01.2005, 25699.
- Milli Eğitim Bakanlığı (2016). *Eğitimde toplumsal cinsiyet eşitliğinin geliştirilmesi projesi*. Ankara: MEB.
- Milli Eğitim Bakanlığı (2007). *Milli Eğitim Bakanlığı ödül ve disiplin yönetmeliği*. Yayımlandığı Resmi Gazete tarih ve sayısı: 19.01.2007, 26408.
- Mlamleli, O., Napo, V., Mabelane, P., Free, V., Goodman, M., Larkin, J., Mitchell, C., Mkhize, H., Robinson, K. and Smith, A. (2001). Opening our eyes: Addressing gender-based violence in South African schools. Pretoria: Canada-South Africa Management Programme.
- Murnen, S. K. ve Smolak, L. (2000). The experience of sexual harassment among grade- school students: Early socialization of female subordination. *Sex Roles*, 43 (1), 1-17.
- Nalsen, T. R., Overpeck, M., Pilla, R. S., Ruan, W. J., Simons-Murton, B., ve Scheidt, P. (2001). Bullying behaviours among U. S. youth: Prevalence and association with psychological adjustment. *Journal of the American Medical Association*, 285, 2094- 2100.
- National Resource Center on Domestic Violence [NRCDV]. (2002). A School-based program promoting safe and healthy relationship for youth. Texas: NRCDV.
- Pellegrini, A. D. (2002). Bullying, victimization, and sexual harassment during the transition to *Middle School*. *Educational Psychologist*, 37 (3), 151-163.
- Robinson, K. H. (2006). Reinforcing hegemonic masculinities through sexual harassment: Issues of identity, power and popularity in secondary schools. *Gender and Education*, 17 (1),19-37.
- Sabancı Üniversitesi (2009). *Uluslararası insan hakları belgeleri ışığında ulusal mevzuatın değerlendirilmesi*. İstanbul: Sabancı Üniversitesi
- Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu. (2010). *Türkiye’ de çocuk istismarı ve aile içi şiddet araştırması*. Ankara: SHÇEK.
- Sultana, A. (2010). Patriarchy and women’s subordination: A theoretical analysis, *The Arts Faculty Journal*, 4 (6), 1-18.

- The United States Department of Justice (1972). *Title IX of the education amendments of 1972*. Washington, D. C.: The United States Department of Justice.
- Tracy, S. R. (2007). Patriarchy and domestic violence: Challenging common misconceptions. *The Journal of the Evangelical Theological Society*, 50 (3), 573-594.
- Türk Eğitim-Sen. (2005). *İlköğretim 7 ve 8.sınıflarda okuyan öğrencilerin” okulda şiddet ve taciz” kavramlarına ilişkin kavramsallaştırmaları*. Ankara: Türk Eğitim-Sen.
- Yahia, M. M. H. (2005). On the characteristics of patriarchal societies, gender inequality, and wife abuse: The case of Palestinian society. *Adalah's Newsletter*, 20 (1), 1-6.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2008). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri* (6. Baskı). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Zalesne, D. (2002). Sexual harassment law in the United States and South Africa: Facilitating the transition from legal standards to social norms. *Harvard Women's Law Journal*, 25 (143), 151-215.